

№ 38 (2025) С. 105–109
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК 761:655.332](477)
ORCID ID: 0009-0002-4011-6561
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2025-38-11>

Андрій Коваленко

старший викладач кафедри цифрового візуального мистецтва
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
andrii.kovalenko@naoma.edu.ua

СИТОДРУК ТА МОНОПРИНТ ЯК НОВА МОВА ГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА: ВІД ТИРАЖУ ДО УНІКАЛЬНОСТІ

Анотація. *Мета статті* — розгляд ситодруку та монопринта як ключових технік сучасного графічного мистецтва, які із засобу механічного відтворення зображень стали формою індивідуального художнього висловлювання. Дослідження виявляє специфіку цих технік як способу експериментального мислення в сучасному мистецтві, а також визначає роль ситодруку у процесі формування нових підходів у взаємодії між технологічним процесом, матеріалом і авторським задумом. **Методи дослідження.** У роботі використано комплексний підхід, що поєднує порівняльний, аналітичний, мистецтвознавчий та експериментально-творчий методи. Порівняльний метод застосовано для виявлення спільних і відмінних рис між техніками ситодруку та монопринта; аналітичний — для осмислення сучасних теоретичних підходів до репродукції й авторського жесту; мистецтвознавчий — для інтерпретації художніх результатів у контексті сучасної графіки; експериментально-творчий — для практичної перевірки можливостей поєднання цих технік у створенні унікального образу. **Результат дослідження і висновки.** Проаналізовано трансформацію поняття тиражу та унікальності, особливості матеріального процесу створення відбитка, а також зміну взаємин між художником і технікою у постмеханічну епоху. Ситодрук розглядається як інструмент дослідження меж між автоматизованим і авторським, технологічним та інтуїтивним. З'ясовано, що поєднання технологічних принципів ситодруку з експресивними властивостями монопринта утворює нову модель графічного мислення, в якій серійність процесу поєднується з індивідуальністю авторського втручання, сприяючи появі унікального візуального результату. Визначено, що ситодрук у сучасній художній практиці виконує роль дослідницького інструменту, який поєднує механічні та інтуїтивні принципи творчості, утверджуючи новий тип мислення, орієнтований на взаємодію технології, матеріалу та авторського задуму.

Ключові слова: ситодрук, монопринт, графічне мистецтво, унікальність, тираж, матеріальність, повторюваність, сучасна графіка.

SCREEN PRINTING AND MONOPRINT AS A NEW LANGUAGE OF GRAPHIC ART: FROM REPRODUCTION TO UNIQUENESS

Andrii Kovalenko

Senior Lecturer at the Department of Digital Visual Art
National Academy of Fine Arts and Architecture
andrii.kovalenko@naoma.edu.ua

Abstract. The aim of this article is to examine screen printing and monoprint as one of the key techniques in contemporary graphic art, which has evolved from a means of mechanical image reproduction into a form of individual artistic expression. The study reveals the specific characteristic features of this technique as a mode of experimental thinking in contemporary art, and defines the role of screen printing in shaping new approaches to the interaction between technological processes, material, and the author's intention.

Research methods. In our investigation we use a comprehensive approach that combines comparative, analytical, art-historical, and experimental-creative methods. The comparative method is used to identify common and distinctive features between screen printing and monoprint techniques; the analytical method gives the possibility for the interpretation of current theoretical approaches to the circulation and the author's gesture; the art-historical method provides tools for interpreting artistic outcomes within the context of contemporary graphic art; and the experimental-creative method serves to the practical exploration of the potential of combining these techniques in the creation of a unique image. **Results and conclusions.** The study analyzes the transformation of the concepts of reproduction and uniqueness, the specific characteristics of the material printing process, and the shift in the relationship between the artist and the technique in the post-mechanical era. Screen printing is examined as an instrument for exploring the boundaries between the automated and the authorial, the technological and the intuitive. It is concluded that the combination of the technological principles of screen printing with the expressive properties of monoprinting forms a new model of graphic thinking, in which the serial nature of the process coexists with the individuality of the author's intervention, resulting in a unique visual outcome. The research determines that in the contemporary artistic practice screen printing functions as an investigative tool that merges mechanical and intuitive principles of creation, establishing a new type of artistic thinking oriented toward the interaction between technology, material, and the author's conceptual intent.

Key words: screen printing, monoprint, graphic art, uniqueness, reproduction, materiality, repeatability, contemporary graphic art.

Постановка проблеми. Сучасне графічне мистецтво існує в умовах, коли поняття копії та оригіналу, тиражу й унікальності набувають нового змісту. Розвиток цифрових технологій і механізмів репродукування призвів до того, що художники дедалі частіше звертаються до традиційних технік, аби дослідити межу між механічним і ручним, між технікою й живим жестом. Ситодрук — одна з таких технік, що поєднує точність і варіативність, порядок і випадковість. Його особливість полягає у тому, що навіть за використання тієї самої матриці кожен відбиток зберігає сліди процесу, зміни тиску, структури фарби, вологості, текстури паперу. Попри зростаючу увагу до ситодруку у практиці сучасного мистецтва, наукове осмислення цього явища здебільшого обмежується технічними чи історичними описами. Недосить розкрито функціонування ситодруку як мови художнього мислення, в якій технічні параметри стають елементами індивідуального висловлювання. Це і становить головну проблему дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження («Experiments and traditions in Ukrainian contemporary printmaking», «The Study Classification of Monoprint Techniques with Dye Printmaking Techniques») в галузі графічного мистецтва свідчать про посилений інтерес до друкованих технік як засобів поєднання серійності та унікальності, зокрема до синтезу ситодруку та монопринта [1; 2]. Ці техніки розглядаються не лише як методи відтворення зображення, але й як самостійні художні системи, що формують специфічну мову експериментальної графіки. В українському контексті спостерігається тенденція до інтеграції традиційних методів із сучасними підходами, що дає змогу художникові поєднувати точність тиражного друку з непередбачуваністю унікального відбитка [1].

Актуальність цих досліджень можна осмислити через концепції В. Беняміна (Walter Benjamin, «The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction»), зокрема його ідеї про зміну статусу твору мистецтва в епоху технологічного відтворення [3]. На його думку, технологічне відтворення трансформує традиційне сприйняття «аури» твору, водночас відкриваючи нові можливості для художньої індивідуалізації [3]. Такий принцип безпосередньо корелює з процесом монопринта, де кожен відбиток, хоча й створюється у межах однієї серії, набуває автономного художнього значення, формуючи новий досвід взаємодії між художником, матеріалом і технікою. Таким чином, повторюваність перестає бути простим відтворенням, а стає засобом дослідження варіативності образу [3].

Особливу увагу в сучасних публікаціях («A Historical, Technical, and Artistic Analysis of its Evolution and Modern Application», «Signs of the Uniqueness of the Ukrainian Printed Book in the Context of the Global Digitalisation of Art») приділяють матеріальності та процесу створення відбитка [4; 5]. Вивчення структури фарби, шару, текстури основи та впливу механічних і ручних параметрів підтверджує, що художній зміст формується не лише кінцевим образом, але й самою дією друку. Це резонує з ідеями В. Беняміна про технологію як чинник, що модифікує не тільки форму, але й сприйняття твору. Поєднання ситодруку і монопринта в сучасній практиці дає змогу поєднати контрольовану серійність з випадковістю авторського втручання, створюючи унікальний образ, який існує на межі тиражу та індивідуальності [1; 4].

Український дослідник В. Олійник підкреслює також важливість інтеграції цих технік у сучасні міждисциплінарні практики, зокрема в експериментальну графіку, інсталяції та

мультимедійні проекти [5]. Такий підхід не лише розширює художню палітру, але й створює основу для переосмислення концепцій матеріальності та творчої присутності автора у процесі вироблення образу. У цьому контексті синтез ситодруку і монопринта виступає ефективним інструментом для формування нових стратегій художнього мислення, в яких техніка й авторський жест рівноправно впливають на кінцевий результат.

Таким чином, аналіз останніх публікацій підтверджує, що ситодрук та монопринт у сучасному мистецтві є не просто технічними засобами, а системами художнього мислення, здатними фіксувати складні взаємодії між механічним і інтуїтивним, технологічним та матеріальним, тиражем і унікальністю. Включення до дослідження ідей В. Беньяміна дає змогу теоретично осмислити трансформацію «аури» твору та актуалізувати проблему співвідношення відтворюваності та авторської індивідуальності у постмеханічну епоху.

Попри зростання інтересу до сучасних друкарських практик у візуальному мистецтві, питання ситодруку та монопринта як автономних художніх систем залишаються малодослідженими, як у вітчизняному, так і в міжнародному теоретичному дискурсі.

У наукових публікаціях Ю. Романенкової, А. Таранчук, Ю. Єфімова [1], С. Інчара [2], В. Беньяміна [3], присвячених графічним технікам, автори зосереджуються на історичних або технологічних аспектах процесу, залишаючи поза увагою естетичну, концептуальну й матеріальну природу відбитка. У цьому контексті саме феномен ситодруку та монопринта потребує нового осмислення — не лише як технологічного інструмента, але як мови, здатної фіксувати складні стосунки між автоматизованим та авторським, між повтором і неповторністю. Невирішеним залишається питання, як поняття «тиражу» змінюється в епоху постмеханічного мистецтва, де технічне відтворення більше не означає втрати «аури» (за В. Беньяміном), а навпаки — стає умовою появи нових форм індивідуальності [3]. Сучасний художник послуговується повторюваністю не для копіювання, а для відкриття простору варіативності, де кожен відбиток набуває автономного статусу. Наприклад, такі сучасні художники, як В. Гайтон (Wade Guyton), К. Вул (Christopher Wool), Г. Лігон (Glenn Ligon) і Р. Джонсон (Rashid Johnson), використовують ситодрук не як механічний тираж, а як індивідуальний художній експеримент і дослідження матеріалу.

У контексті нашого дослідження варто згадати українського дослідника В. Христенка, зокрема його працю «Техніки авторського друку», де автор зосереджується саме на технічних аспектах, але не розкриває тему ситодруку

та монопринта як окремих графічних систем авторського висловлювання [6].

Недостатньо також досліджене питання тактильності друкарського процесу, коли фарба, текстура, шар і навіть помилка стають носіями мети. Саме через контакт із матеріалом формується нова естетика взаємодії, в якій автор і техніка не протидіють один одному, а співіснують в єдиному процесі.

Особливого теоретичного інтересу набуває синтез ситодруку і монопринта, що відкриває можливість поєднання принципів серійності з непередбачуваністю процесу ручного друку. Такий підхід дає змогу переосмислити поняття авторського жесту в межах повторюваного процесу й створює умови для появи нової «поетики відбитка», де технологічна система перетворюється на простір художньої інтуїції.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена потребою теоретичного переосмислення ролі друкарських технік у сучасному мистецтві, розкриття потенціалу ситодруку та монопринта, як мови унікального висловлювання та визначення місця монопринта в контексті пострепродукційної культури. Наше дослідження покликане заповнити прогалину між практикою і філософсько-естетичним осмисленням процесу творення, розкриваючи, як матеріал, процес і повторюваність утворюють простір нової художньої унікальності.

Новизна наукового дослідження. Уперше ситодрук та монопринт розглянуто як самостійну художню мову, а не лише як технічний метод відтворення зображення, що дає змогу поєднувати механічність процесу з індивідуальністю авторського висловлювання. Обґрунтовано, що матеріальність і динаміка процесу створення відбитка у цих техніках є не другорядними чинниками, а повноцінними складовими художнього змісту, які формують новий тип взаємодії між автором, технікою і матеріалом.

Запропоновано трактування повторюваності як аналітичного принципу, за допомогою якого художник досліджує варіативність образу у межах серії відбитків, перетворюючи тираж на процес мислення, але не копіювання. З'ясовано, що поєднання технологічних принципів ситодруку з експресивними властивостями монопринта утворює нову модель графічного мислення, де серійність процесу поєднується з індивідуальністю авторського втручання, сприяючи появі унікального візуального результату.

Визначено, що ситодрук та монопринт у сучасній художній практиці виконують роль дослідницького інструмента, який поєднує механічні й інтуїтивні принципи творчості, утверджуючи новий тип мислення, орієнтований на взаємодію технології, матеріалу та авторського задуму.

Виклад основного матеріалу. Ситодрук виник як технологія промислового виробництва ще в Стародавньому Китаї та Японії, де його використовували для декоративного оформлення тканин, текстилю та ритуальних предметів. Спочатку техніка передбачала створення багаторазових відбитків за допомогою просочених фарбою сіток і трафаретів, що давало змогу досягати високої точності в тиражуванні зображень. У XIX ст. методика потрапила до Європи, де її застосовували як у промисловому друці, так і в графічному мистецтві, зокрема для рекламних плакатів, ілюстрацій та текстильного дизайну. Важливу роль у розвитку ситодруку відіграли художники та дизайнери, які почали експериментувати з кольором, фактурою і структурою шарів фарби, розширюючи межі традиційного тиражного друку.

У середині XX ст. ситодрук набув нового значення в художній практиці. Його почали використовувати не для відтворення копій, а як засіб експерименту з матеріалом, кольором та формою. Митці попарту, зокрема Е. Воргол (Andy Warhol), зробили шовкографію символом демократизації мистецтва, поєднуючи промисловий процес з авторською інтуїцією. Одночасно в Європі та Північній Америці такі художники, як Р. Раушенберг (Robert Rauschenberg), Р. Ліхтенштейн (Roy Lichtenstein), Р. Гамільтон (Richard Hamilton), Е. Паолоцці (Eduardo Paolozzi) розглядали ситодрук як спосіб створення серій робіт, де повторення не є абсолютно ідентичним, але кожен відбиток несе сліди ручного втручання.

Монопринт, який виник приблизно в той самий період, став важливою складовою розвитку індивідуалізації графічного процесу. На відміну від класичних технік гравюри та літографії, монопринт передбачає створення єдиного відбитка, в якому випадковість і непередбачуваність стають художнім ресурсом. Це дало митцям можливість досліджувати грані авторського жесту та матеріальної реакції фарби, перетворюючи процес друкування на самостійний засіб творчого пізнання.

Поеднання ситодруку і монопринта у сучасній графіці відкриває принципово нові можливості. Ситодрук надає контрольовану серійність і технічну точність, тоді як монопринт додає елемент непередбачуваності та унікальності кожного відбитка. Таке поєднання дає змогу досліджувати межу між тиражністю й індивідуальністю, де повторюваність стає методом спостереження за змінами форми, кольору та фактури, а не простим відтворенням.

Матеріальність процесу друку стає ключовим чинником художньої виразності, де щільний шар фарби, прозорість, оптичні накладання кольорів, текстура паперу або іншої основи створюють складну систему візуальних

і тактильних ефектів. Кожен шар, кожна зміна тиску або напрямку руху ракеля впливає на кінцевий результат, перетворюючи процес друкування на партнерську взаємодію художника з матеріалом. У цьому сенсі техніка перестає бути пасивним інструментом і стає активним учасником творення образу. Історично ситодрук і монопринт демонструють постійний розвиток у напрямку художнього експерименту.

У 1960–1980-х роках такі майстри, як Е. Воргол, Р. Ліхтенштейн та Й. Бойс, показали, що технічний процес можна використовувати як складову художньої концепції. У 1990-х та 2000-х роках розвиток цифрових технологій дав змогу поєднувати традиційний ситодрук із сучасними методами експериментальної графіки, що ще більше розширило можливості інтеграції контролю й випадковості у творчому процесі.

У сучасній практиці синтез ситодруку та монопринта розглядається як «постмеханічний жест» – принцип взаємодії між авторською інтуїцією та механічним процесом, між точністю технології й непередбачуваністю матеріалу. Це відкриває нові шляхи для формування унікальної образної системи, де повторення стає засобом дослідження, а не простого копіювання. Художник у такому процесі оперує не лише формою і кольором, але й самим процесом створення образу, що містить матеріал, технологію та авторське вирішення як рівноправні складові. Такий підхід не лише розширює художню практику, але й відкриває перспективи для наукового аналізу, експериментальної роботи та освітніх програм у сфері сучасного графічного мистецтва.

Висновки. Ситодрук та монопринт у сучасній графіці виступають не лише як технічні прийоми відтворення, але й як повноцінні форми художнього висловлювання, які поєднують точність і варіативність, механічність й інтуїтивність. Застосування ситодруку та монопринта як дослідницького медіума дає змогу не лише генерувати унікальні візуальні рішення, але й формує підґрунтя для розвитку постмеханічного типу мислення в образотворчому мистецтві, де творчість постає як результат співтворення художника, матеріалу і технології.

Перспективи використання результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути застосовані у процесі створення нових серій монопринтів, що поєднують серійність і неповторність авторського відбитка. Це відкриває можливості для розвитку авторських графічних мов, експериментів із матеріалом, структурою фарби та накладанням шарів для досягнення унікальної візуальної глибини. Поеднання принципів ситодруку та монопринта може інтегруватися у мультимедійні інсталяції, відео-арт, текстильні та просторові проекти, де

матеріальні та технологічні аспекти друку стають частиною художньої концепції.

Отримані результати можуть використовуватися під час викладання графічних технік, де акцент робиться на дослідженні взаємодії технології, матеріалу та авторського жесту. Це сприяє формуванню у студентів навичок експериментального мислення, розуміння принципів постмеханічного підходу та усвідомленого використання матеріалу.

У дослідженні розкрито концептуальний потенціал ситодруку та монопринта як системи

художніх знаків. Це дає змогу формувати методологічні основи для подальших академічних розвідок, зокрема щодо матеріальності, процесуальності та унікальності графічного твору.

Результати дослідження можуть також стати базою для впровадження нових технологій і методик у сучасну графіку, сприяючи розвитку постмеханічного типу мислення, де художник працює у співтворенні з матеріалом і технікою, а повторюваність та варіативність відбитків слугують засобом аналізу і генерації художніх образів.

Список використаних джерел

1. Experiments and traditions in Ukrainian contemporary printmaking / Romanenkova J., Tarannyk A., Yefimov Y. et. al. *Journal of Graphic Engineering and Design*. 2025. № 16(2). S. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.24867/JGED-2025-2-005> (дата звернення: 05.11.2025 р.).
2. Inchar C. The Study Classification of Monoprint Techniques with Dye Printmaking Techniques. *Asian Creative Architecture, Art and Design*. 2025. Vol. 38. № 2, e275521. DOI: <https://doi.org/10.55003/acaad.2025.275521> (дата звернення: 07.11.2025 р.).
3. Benjamin W. *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. London : Penguin, 2008.
4. Susheel Kumar Pandey, Sonam Verma. Silk screen printing: A Historical, Technical, and Artistic Analysis of its Evolution and Modern Application. *International Journal of Advanced Research and Multidisciplinary Trends (IJARMT)*. 2025. Vol. 2. № 2. S. 660–665 URL: <https://ijarmt.com/index.php/j/article/view/275> (дата звернення: 07.11.2025 р.).
5. Oliinyk V. Signs of the Uniqueness of the Ukrainian Printed Book in the Context of the Global Digitalisation of Art. *Culture and Arts in the Modern World*, 2023. № 24. S. 243–252. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1915.24.2023.287703> (дата звернення: 05.10.2025 р.).
6. Христенко В. Техніки авторського друку. Шовкотрафаретний друк, дереворит, лінорит, літографія, офорт : навч. посіб. Харків : ХДАДМ, 2003. 146 с.

References

1. Romanenkova, J., Tarannyk, A., Yefimov, Y., & Myronova, A. (2025). Experiments and traditions in Ukrainian contemporary printmaking. *Journal of Graphic Engineering and Design*, 16 (2), 5–13. <https://doi.org/10.24867/JGED-2025-2-005> [in English].
2. Inchar, C. (2025). The Study Classification of Monoprint Techniques with Dye Printmaking Techniques. *Asian Creative Architecture, Art and Design*, 38(2), e275521. <https://doi.org/10.55003/acaad.2025.275521> [in Thai].
3. Benjamin, W. (2008). *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction*. Penguin [in English].
4. Susheel Kumar Pandey, Sonam Verma. (2025). Silk screen printing: A Historical, Technical, and Artistic Analysis of its Evolution and Modern Application. *International Journal of Advanced Research and Multidisciplinary Trends (IJARMT)*, 2(2), 660–665 Retrieved from <https://ijarmt.com/index.php/j/article/view/275> [in English].
5. Oliinyk, V. (2023). Signs of the Uniqueness of the Ukrainian Printed Book in the Context of the Global Digitalisation of Art. *Culture and Arts in the Modern World*, (24), 243–252. <https://doi.org/10.31866/2410-1915.24.2023.287703> [in English].
6. Khrystenko, V. (2003). *Tekhniky avtorskoho druku. Shovkotrafaretnyi druk, derevoryt, linoryt, lithografiia, ofort* [Author's printing techniques. Silk-screen printing, woodcut, linocut, lithography, etching] [Navchalnyi posibnyk]. KhDADM [in Ukrainian].

Подано до редакції 02.12.2025

Статтю прийнято 24.12.2025

Опубліковано 31.12.2025